

Gezi Dersleri - V: Sosyolojide Yöntem ve Uygulamanın Yerini Teslimiyetçi-Kendiliğindenliğin veya Toplumsuz-Toplumsallaşmanın Alması: Doğu-Batı Kimlikleri ve Çatışmasından Bağımsız Olarak Dünya Egemenliğinin Mutlaklaştırılması- Toplumsal Gerçeğin Yitirilmesi ve İğreti-Temsil Üzerine

The Lessons Of Gezi - V: The Replacement Of Method And Practice
In Sociology By Conformist-Authentism Or Societyless
Socialization: The Absolutisation Of The World Domination
Autonomously From The Identities And Conflicts Of East&West –
On Losing The Social Reality And Fake-Representation

Ertan Eğribel



Özet: Günümüzde gelecek amaçlı, kapsayıcı, tarihsel mücadeleyi/değişimi öne çıkaran huzursuz, gergin, bilinçli toplumsal hareketler yerini teslimiyetçi-kendiliğindenliğin ideolojisi olan mistik, uyumlu küresel-yerel ekolojik köktencilik anlayışına ve/ya da antici, sivil toplum aktivistliğine bırakıyor.

+Günümüzde sosyoloji ve sosyalizm gözden düşerken toplumsal mücadelelerin genel tarihi içinde en son dünya çapında etkili olan 1960'ların direnme ruhu da düzenin bir unsuruna dönüşerek, marjinal, pasif, toplumsal gerçeğe ve değişmeye karşı inançsız, antici, içe kapalı, mistik yetinme ruhuna dönüşmüştür. "Gezi ruhu"nu önemli kılan bu sürecin ve uyumun dışına çıkması, anticiliği isyana dönüştürerek küre-muhafazakar düzene ve teslimiyetçiliğe karşı birlik ve dayanışma ruhuna dönüştürmesidir. Haziran isyanının bütün dünyada bir umut, beklenti, oluşturması, yakınlık duyulması bu nedenledir. Ancak bütün olumlu özelliklerine karşın eğer Gezi ruhu kendi maddesi ve yöntemi ile buluşmazsa iğreti kalmaktan kurtulamaz. Gezi direnişinin oluşturduğu yaratıcı ortamın bu yöndeki tarihsel birikimle bütünleştirilmesi Türk sosyolojisinin etkinlik ve zenginliğini dünya çapında yaygınlaştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Gezi İsyanı, Türk sosyolojisi, İğreti İsyan, İğreti Temsil

Abstract: Today progressive, inclusive, restless, intense, concious social movements which bring forth the historical struggle for change are giving their places to a new concept of mystic, conformist global-local ecological fundamentalism and/or antagonist, esoteric civil society activism which is the ideology of submissive spontaneousism. As the sociology and socialism are losing ground, the worldwide effective resistance spirit of the 1960's, which was the last big moment in the history of social struggles, has integrated to the system and has become a marginal, passive, antagonist, esoteric, mystic soul which does not believe to the social truth and change. This is why the Haziran (June) Rebellion has become and created a hope for the world. But even with its positive qualities, the spirit of Gezi will be ineffective if it can't find its matter and method. The integration of the creative environment that Gezi created with a historical background will reveal the effectiveness and richness of Turkish sociology to the world.

Keywords: Gezi Rebellion, Turkish Sociology, Faxe Rebellion, Fake Representation

Sosyolojinin ve sosyalizmin XIX. yüzyıldan bu yana neredeyse iki yüz yıllık bir geçmişi var. Bu anlamda hem yöntem, hem de uygulama düzeyinde belli bir birikimden ve olgunlaşmadan söz edilmesi gerekir. Ancak tersi bir durumla karşılaşyoruz. Günümüzde yönemsiz/kuramsız bir düşünce ve uygulama otoriteye karşı çıkış ve özgürleşme olarak yüceltiliyor. Gerçekte buna özgürleşme demek yerine “teslimiyetçi-kendiliğindenlik” demek daha doğrudur. İğreti gerçeklik ve değersizleşmenin, bilinçle temellenmeyen her türlü antiliğin kaynağını da bu durum oluşturuyor. Bu nedenle “yönteme hayır” klişesi artık teslimiyetçi-kendiliğindenliğin, antilik ve yönüzlüğün temel ilkesi haline gelmiştir. Toplumsal düşünce ve değişimin yönünün-yönteminin tartışılmaz hale gelişi küre-muhafazakar dünya görüşünü ve her düzeyde değersizleşmeyi öne çıkarıyor. Tarihi değişimin öznesi olarak kendini tanımlayan toplumsal hareketlerin ve değişim bilincinin inkarıyla iğreti bir gerçeklik her düzeyde egemen hale geliyor. Devletin ideolojik aygıtları özelleşerek iğreti iktidarın sözcülüğünü üstlenirken kurmaca, yama bir gerçekliğin oluşturulması ve yaygınlaşmasında görev alacaklardır. Birikimsiz, olgunlaşmamış, inkarcı düşünce tarihi gelişme ve bağlamı, toplum bilincini, bunun gerektirdiği pratik gündelik işleri, temsili, görev ve sorumluluğu geride bırakılması gereken bir yığın ve yük olarak görüyor, mevcut düzen içinde kalan bireyciliği, kendiliğindenliği, değersizleşmeyi, kaos içinde birlik ve açmazı öne çıkarıyor. Bu nedenle gelecek amaçlı, kapsayıcı, tarihsel mücadeleyi/değişimi öne çıkaran huzursuz, gergin, bilinçli toplumsal hareketler yerini teslimiyetçi-kendiliğindenliğin ideolojisi olan mistik, uyumlu küresel-yerel ekolojik köktencilik anlayışına ve/ya da antici, sivil toplum aktivistliğine bırakıyor.

Günümüzde sosyoloji ve sosyalizm gözden düşerken toplumsal mücadelelerin genel tarihi içinde en son dünya çapında etkili olan 1960’ların direnme ruhu

da düzenin bir unsuruna dönüşerek, marjinal, pasif, toplumsal gerçeğe ve değişmeye karşı inancsız, antici, içe kapalı, mistik yetinme ruhuna dönüşmüştür. "Gezi ruhu"nu önemli kılan bu sürecin ve uyumun dışına çıkması, anticiliği isyana dönüştürerek küre-muhafazakar düzene ve teslimiyetçiliğe karşı birlik ve dayanışma ruhuna dönüştürmesidir. Haziran isyanının bütün dünyada bir umut, beklenti, oluşturması, yakınlık duyulması bu nedenledir. Ancak bütün olumlu özelliklerine karşın eğer Gezi ruhu kendi maddesi ve yöntemi ile buluşamazsa iğreti kalmaktan kurtulamaz. XIX. yüzyıldan bu yana toplumların kendi sorunları üzerinde etkili olma çabası doğru-yanlış belli bir yöntemle olmuştur. Tartışmalarda yöntem tartışması biçimindedir. Sosyolojide yöntem ve uygulama arasındaki ilişki birbirini doğrulasa bile bu toplumun ortak olmadığı-dışlandığı bir "toplum mühendisliği" biçimindedir. Günümüzde yöntem eleştirilerine rağmen bunun dışına çıkıldığını söylemek mümkün değildir. Ancak geçmişten farklı olarak uygulamada "toplumsuz-toplumsallaşma" amaçlanmaktadır. Yeni dünya düzeni, küreselleşme adına ne denirse densin yeni gelişmeler tarihin doğal akışı içinde, toplumların kendi güç ve iradesiyle gelişmemiştir. Gezi ruhu bu gidişe, Batı-merkezli tarihsel bağlama, yeni formlara, değersizleşmeye, sıkışmışlığa karşı çıkıştır. Zamanı ve olayı, inanç, tutum ve davranışları, temsil ve kimliği belirsizleştiren antici-ironiyi arızı bir duyuş ve düşünüş biçimi olarak kullanmaktadır. Bu antici-gerçeklik mutlaklaştırıldığında hiçbir doğruyu savunmak, hiçbir gerçekliğe bağlanmak mümkün olmayacaktır. Toplumsal gerçekliğin bu anlamda belirsizleşmesi düzenin kendini mutlaklaştırmasına ve değişmezliğine ters değildir. Günümüzde "yönteme hayır" klişesinin yaygınlığı verili düzene karşı alternatif yeni bir düzen/yaşam tarzı arayışının ortadan kalkmasından, geniş kitlelerin teslimiyetçi-kendiliğindenliği benimseyerek marjinalleşmesinden kaynaklanıyor. Gezi ruhu bu teslimiyetçi-kendiliğindenliğe karşı herkes tarafından anlaşılabilen, paylaşılabilen, aktarılabilen kendi yöntemini ortaya koyduğunda tüm dünya için bir umut olacaktır. Bu nedenle Gezi ruhunu temellendirirken gerçekte 200 yıllık bir süreç değerlendirilmeli, "kuram ve uygulamada, temsilde nerelerde hatalar yapıldı, niçin yetersiz kaldı, verili ilişkileri nasıl aşmalı?" sorularının yanıtını hep birlikte vermek gerekir. Bu sorulara verilecek cevaplar Gezi ruhunun maddesini tanımamızı sağlayacaktır. Aksi takdirde Gezi ruhu dünya üzerinde başıboş dolaşan (kalan) mistik bir beklentiye, içe dönmeye, güvensizlik ve yılgınlığa dönüşebilir.

Toplumsal gerçeğin belirsizleşmesi, temsil yeteneğini yitirmesi, iğreti gerçeklik, absürd ve durağanlığın da kaynağıdır. Samuel Beckett'in "Godot'yu Bekleyen" oyununda varoluş sancıları çeken oyunun kahramanları birbirleriyle iletişim kurmaya çalışırken, her gün tekrarlanan ritüelleri içinde kalarak (Godot adında ne olduğu bilinmeyen bir kimseyi veya "şeyi" beklemeleri), eylemsizliklerine/varolana yenilerek, sade/gündelik gerçeğin kesinliğinden duygu olarak da uzaklaşırlar. İğreti gerçeklik absürde dönüşür. Gezi ruhu da tanımlanmadığı takdirde bu tür bir "Godot'u bekleme"ye (teslimiyetçi-kendiliğindenliğe) dönü-

şebilir. Godot hep beklenir ama hiçbir zaman gelmez! Yöntemde yapılan yanlış yöntemden vazgeçmeye dönüştüğünde gerçekte sorunlara ve koşullara mahkum olmaktan başka bir sonuç vermez. Günümüzde bir tür "Godot'u bekleme hali" (kadercilik) geçerli hale gelmiştir. Bu durumda ne geçmiş, ne gelecek vardır, neyin beklendiği de belirsizdir. Geçmiş ve gelecekte kopuş sonsuz bir şimdinin/ mutlak egemenliğe ve bekleyişe tutsaklığa dönüşmektedir. Bu gündelik gerçeğin de bütünden koparak değersizleşmesine, çürümesine neden olacaktır. Geçmiş, günümüz ve gelecek ilişkisi koptuğunda, tasviri-yığın-ayrıntı düzeyinde belli bir gerçeklik bilinci olsa bile temel sorunlar üzerinde etkili olmak mümkün değildir. Günümüzde kadercilik-teslimiyet ile değersizleşme iç içedir. Geçmiş, gelecek düşünülemez, işe yarar olmadığı gibi şimdi de bilinemezdir. Kendiliğindenliğe-teslimiyet içinde şimdije edilgen bir tutsaklık ve sıkışmışlık vardır. Bireysel veya toplumsal düzeyde özgürleşme söz konusu değildir. İnsan anlık olana, gündelik gerçeğe de yabancılaşmıştır. Siyaset küçümsenmektedir. Bu nedenle kendiliğindenlik-kadercilik ve antilik iç içedir. Bu eylemsizlik ve duygusal değersizleşme durumundan, teslimiyetçi-kendiliğindenlikten çıkmak (özgürleşmek) ayrıntıların yığın olmaktan çıktığı bütünsel bir yöntem (tarih) bilinciyle mümkündür. Bugün yöntemsizlik (toplumsal bilinçten, bütünsel dünya görüşünden, tarihten kopma anlamında) yüceltilse bile gerçekte bu da (yöntemi reddeden) bir yöntemdir. İnsanoğlu ortaya çıktığından bu yana hiçbir çözüme yöntemsiz sahip çıkması söz konusu olmamıştır. Yöntemsiz uygulama-pratik yoktur. Yöntemin darlığı veya genişliği, en geniş çözümü kapsayıp, kapsamadığıdır tartışılması gereken. Günümüzde gündelik uygulama-pratik kadar bütünsel teorinin inşası, teoriye sahip çıkmak da önemli hale gelmiştir. Esas sorun budur.

200 yıldan bu yana toplum gelişmelerinin hız kazandığı, bilim, akıl, endüstri veya kapitalizm ve sosyalizm sayesinde toplum sorunlarının çözüleceği, farklılıkların, eşitsizliklerin, sömürünün ortadan kalkacağı söylenirken (modernleşme-evrensellik) günümüzde bu yönde beklenti ortadan kalkmıştır. Batı'dan bütün dünya için geçerli çözüm beklemek boş bir umut olmuştur. Bu beklentinin ortadan kalkması ilgi çekici bir biçimde önce Batı'dan başlayan sonra Batı-dışı toplumlarda da yaygınlaşan büyük bir hayal kırıklığı, antici-eylemsizlik, umutsuzluk ve değersizleşme halini ortaya çıkardı. 200 yılda yöntem ve uygulama düzeyinde ne oldu? Egemen olan neydi? Bugün nelerden vazgeçildi, teslimiyetçi-kendiliğindenliği ya da toplumsuz-toplumsallaşmayı belirleyen neler sürekliliğini koruyor? Aslında günümüz dünya düzenini açıklamak için en başta cevaplanması gereken soru budur. Bu, yöntem ve uygulamada toplumsal gerçeğin yitirilmesi ve iğreti gerçekliğin dayandığı temelleri tanımayı, diğer bir deyişle hem geçmişin birikimini, hem de günümüz inkarını (tarihin, toplumsalın, sosyalizmin sonu anlayışları) değerlendirmeyi mümkün kılacaktır. Bunun için gündelik yaşam içinde bize kendi varlığını hissettiren otorite, iktidar, şiddet ve açmaz ile kendiliğindenci-teslimiyet ve "son anlayışları" arasındaki ilişki üzerine belli bir yöntem çerçevesinde sonuçlar çıkarmak gerekir. XIX. yüzyılda Batı elde etmiş

olduğu üstünlüğü pekiştirmek için egemenliğini Doğu üzerinde de kurması gerekmiştir. Batı'daki büyük çekişme Doğu'nun paylaşılması konusundadır. Doğu toplumları gelişmeler önünde değişik bir seçenek üretemediklerinden sonuçta Batı etkisine boyun eğmiştir. Doğu'nun direncinin kırılmasıyla Batı egemenliği bütün sonuçlarıyla kurulmuştur. Batı-merkezci evrensellik veya toplumsal değişme-ilerleme anlayışı içinde geleneksel Doğu toplumlarının kimlik özellikleri bir eksiklik olarak tanımlanmış, Batı değerleri ulaşılması gereken yönü / yöntemi belirtmiştir. Doğu toplumları tarih içinde oluşmuş kendi kimliklerini değerlendiremez ve savunamaz durumdadır. Batı da eline geçirdiği üstünlükle sorunların çözümü yerine üstünlüğü koruma çabası içinde sorunları gündeme getirmekten kaçınacak, gündelik sorunların çözümüyle yetinecektir. Bu nedenle bütünsel bir kuram ve çözüm yerine küçük birimler üzerinde etkili olmak, ayrıntı düzeyinde açıklama ve çözüm getirmek önemli olmuştur. Batı, Doğu üzerindeki egemenliğini tartışma konusu yapmamak için Doğu ile çatışmayı, kimlik ve üstünlüğünü vurgulama çabası içinde değildir. Günümüzde Batı, Doğu karşısında dünya egemenliğini kesin bir biçimde eline geçirmiş ve kendi içindeki sorunlarının üstesinden gelecek bir güce kavuşmuştur. Birey-toplum-düzen ilişkisi ve uyumu bu açıdan öne çıkarılmıştır. Batı içinde sınıflar ve toplumlar arası çekişmeden yeni bir şey çıkmamıştır. Batı içi çelişki içinde ortaya çıkan yeni düzen arayışları dünya egemenliğini kendi adlarına değerlendirmenin (iktidarı ele geçirmenin) ötesinde bir şey önerememişlerdir. Sovyetler Birliği deneyimi bu açıdan önemlidir. İki kutuplu Batı dünya egemenliğinden vazgeçilmesi, Sovyetler Birliğinin tasfiyesi kavgasız-gürültüsüz gerçekleşmiştir. Bundan sonra yeni dünya düzeninden, küreselleşmeden söz edilmiştir. Ancak Batı kendi kimliğinden vazgeçmiş değildir. Batı kimliğinin ayrılmaz bir parçası dünya egemenliğidir. Roma deneyiminden bu yana Batı kimliği Doğu karşısında üstünlük ve egemenliği kapsayacak biçimde genişlemiştir. Günümüzde uygarlıklar arası mutlak farklılaşmadan ve Batı'nın "biricikliğinden söz edilmesinden de bu anlaşılmalıdır. Dünya egemenliği Batı kimliğinin bir parçasıdır. Batı günümüzde Doğu karşısındaki konumunu ve rolünü büyük bir güven duygusu içinde değerlendirmektedir.

Batı'nın kendini dünyanın ve tarihin temel eksenini olarak görmesi öncelikle bütün açıklamaları ve çözümleri içinde taşıdığı (farklılaştırıcı-evrensellik, küreselleşme) inancından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de Batı elde ettiği üstünlükle dünyanın kaderini elinde tutmaktadır. Batı'nın Doğu ile ilişkileri bu bağlamın dışına çıkmamıştır. Doğu'nun sorunları Batı açısından değerlendirilmekte, bu yönde belli değişiklikler istenmektedir. Bu nedenle Doğu toplumları kendi sorunları üzerinde etkili olmaktan çıkmışlar ve düzene karşı yabancılaşmışlardır. Siyaset yeni bir arayış çabası olmadan, toplum çözümü olmayan verili düzen içinde hizmet yarışına dönüşmüştür. Toplum dışlayan uzmanca çözümler ve gündelik işler-güçler ile sınırlanmıştır. Doğu'da kaos ile durgunluktan söz edilirken Batı'da da bu yönde bir toplumsallaşma söz konusudur, yeni bir çözüm arayışı söz konusu değildir. Diğer deyişle bütün dünyada tarihsel-toplumsal

değişme ve ilerleme yerine Batı egemenliğini ve yönetim-ayrıcılıklarını mutlaklaştıran (mevcut denge/sizlik) teslimiyetçi-kendiliğindencilik ve toplumsuz bir toplumsallaşma anlayışı öne çıkmıştır. Bu demokrasi-temsil krizinin de kaynağını oluşturmaktadır. Verili egemenlik ilişkisi dışına çıkmadan muhafazakarlaşma, kadercilerle çözümlenme ve çürüme, değersizleşme genel geçer hale gelmiştir. İğreti gerçeklik ve iğreti iktidara karşı antici-içe çekiliş ve kadercilik ile iğreti isyanlar (kaos), toplum içinde cepheleşmeler temsil-kimlik-devlet krizinin bir ifadesi olmaktan ileri gitmeyecektir.

XIX. yüzyıldan bu yana Batı egemenliğinin mutlak olarak tanıtılması Doğu'nun sorunlarında Batı'ya verilmemesi gibi bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Artık dünya sorunlarının ele alınması ve tartışılmasında ne Batı toplumları Doğu ile ilişkilerinden, ne de Doğu toplumları Batı ile ilişkilerinden söz etmemektedir. Verili düzenin tartışılmaması yönetim-toplum ilişkisi açısından asimetric bir ilişki ve gerilim yarattığı gibi giderek toplumsal gerçeğin yitirilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu nedenle yönetici-ayrıcılıklı kesimlerin bilinç-dışı, toplumsuz-toplumsallaşma yönünde uygulamaları ve buna karşı antici-toplumsallaşma biçimleri birbirine karşıt ama paralel küresel egemenliğin sınırlarını oluşturacaktır. İçe dönük, mutlak etnik, dini kimlik tanımları ile birlikte yersiz-yurtsuzluğun, melezliğin, zaman-üstü, tarih-üstü, toplum-üstü gerçekliğin benimsenmesinin, kısaca toplumsal gerçekliğin belirsizleşmesi ve iğreti gerçekliğin temelli budur. Doğu-Batı farklılaşması benimsense bile bu Batı üstünlüğü temelinde farklılaşmanın savunulmasından öteye gitmemektedir. Doğu-Batı çatışmasından bağımsız olarak farklılaşmanın mutlaklaşması her türlü tarih anlayışının, bütünsel kuramların reddi ve kendiliğindenci-teslimiyetçiliğin benimsenmesi biçimindedir. Bu durum toplumsuz-toplumsallaşma biçimini aldıkça oligarşik yönetim açısından olduğu gibi çeşitli toplumsal kesimleri açısından da toplumsal gerçekten ve tarihten bağımsız keyfi bir serbestlik, özgürlük görüntüsü vermektedir. Günümüzde dünya egemenliği tartışmalarının sona ermesi, yeni arayışlar yerine verili düzen içinde değişimin öne çıkarılmasıyla küreselleşme kaçınılmaz olarak yerelleşme ve taşralaşma olarak gündeme gelecektir. Doğu-Batı kimlikleri ve çıkarlarının karşıtlığı ortadan kalkmamasına rağmen küreselleşmeden söz edilmesi bir çelişkidir. Ancak bu çelişki etnik, dine, bölgeye-yerele dayalı mutlak kimliklerin özgürleşmesi veya ekolojik uygarlık açıklamalarıyla örtülecektir. Bu anlamda yerelin veya çeşitli kimliklerin toplumsal gerçeklikten bağımsız bir biçimde, iğreti olarak yeniden inşası öne çıkarılacaktır. Bu nedenle düzeni kutsayan teslimiyetçi-kendiliğindenliğin ya da toplumsuz-toplumsallaşmanın öne çıktığı günümüz değişim anlayışını küre-muhafazakarlaşma olarak tanımladık. Toplumsuz-toplumsallaşma gerçekte küresel kalpazanlığın rahatlığını, toplumun teslim alınmasını, boyun eğmesini göstermektedir. Bu nedenle toplum güçlerine dayanan ve teslimiyetçi-kendiliğindenliği parçalayan Gezi ruhunu ve onun maddi biçimi olan Taksim komününü "küre-muhafazakar dünyaya karşı yeni dünyanın ilk

zaferi" olarak selamladık. Ancak bu bir "başlangıç"tır. Temsil edilebilmesi ve ortaklık sağlayabilmesi için tanımlanması ve geliştirilmesi gerekir.

Batı dünya egemenliği temelinde geçen 200 yıllık süreç (modernleşme) sonrasında bütün dünyanın vardığı yer geçmişin, bugünün, geleceğin savunulamaz ve anlaşılabilir hale gelmesidir. Bu nedenle bütünsel kuramlardan (tarihten) vazgeçme, "yöntemsizlik/yönteme hayır" anlayışı belli bir değersizleşmeyi, şekilsizliği, antici-akışkanlığı belirtmektedir. Akışkanlık, anticilik durağan, mutlak denge(-sizlik) halinde bir şekil bozukluğunun, yönsüzlüğün göstergesidir. Toplumsal gerçeğin yitirilmesi ve iğreti gerçeklik, kurgusal, antici, teslimiyetçi-kendiliğindencilik benimsenmesi biçimindedir. Son 200 yıllık tarihi-toplumsal değişim anlayışının temel aktörü olan Batı kendi üstünlüğünü mutlaklaştırırken Batı-dışı toplumların tarihi zenginliğini, gerçeğini dışlayıcı, bütünsellikten uzak bir gelecek tasarlamıştır. Bu açıdan bu sürecin en üst noktası olan küreselleşmenin yerel, etnik, dini, şehirselleşme bir parçalanmayı ve ayrışmayı, mezleliği öngörmesi rastlantı değildir. Küreselleşme modern toplum ve dünya görüşüne yönelik belli bir eleştiri getirmesine rağmen sorunların aşılması yönünde tarihi ve toplumsal bir bilinci amaçlamamaktadır. Mevcut dünya egemenliğinin mutlaklaşarak sürmesi ve çözümsüzlüğün benimsenmesinden öteye bir önerisi yoktur. Toplum düzeyinde de verili-koşulların aşılması yönünde yeni bir alternatif ortaya konulmamıştır. Bu nedenle toplumsuz-toplumsallaşma ve teslimiyetçi-kendiliğindenlik günümüzde geçerli hale gelmiştir. Küreselleşme modern toplum ve dünya görüşüne karşı çıksa bile kendini yeni bir aşama, ilerleme, çözüm olarak tanıtmakta zorlanmaktadır. Verili düzen içinde etnisiteye, dine, cinse, tekilliklere dayalı mutlak farklılaşmayı, parçalanmayı, topluma/devlete karşı bireyselleşmeyi, sivil toplumu, akışkan kimlikleri, mezleşmeyi dünyanın birlik eğilimine uygun bir gelişme, özgürleşme olarak benimsemeye sorunlar vardır. Tam tersine bunlar toplumsal bunalım, çözülme, çürüme, kaos ve açmaz belirtisi olarak toplumlar arası ilişkiler temelinde gündeme gelen ve yine bu düzeyde çözülmesi gereken sorunlar biçimini almaktadır. Ancak günümüzde toplum içinde farklılaşmalara, cepheleşmelere dayanan ve bunalımı belirten "devlet krizi" veya da "toplumsal şizofreni" durumu sadece Türkiye'de değil tüm dünyada geçerli hale gelirken dünya ölçüsünde "devrimci bir durumdan" söz etmek mümkün değildir. Toplumsallaşmanın parçalanması, özelleşmesi, cepheleşme, yönetilenlerin yönetmez hale gelişi, toplumun yönetim ile antici-uyuşmazlığı, egemen dünya görüşünün kapsayıcı olmaması sosyalist literatürde "devrimci bir durumu", "devrim anını" belirtmesine karşılık "dünya devrimi" beklentisini bir yana, "zincirin en zayıf halkası"nda gerçekleşecek "tek ülkede sosyalizm" beklentisi de söz konusu değildir. Günümüz toplumsal bunalım ve sorunları çözülebilir yeni bir gelişmeyi, tarihi ve toplumsal düzeyde tanımlanabilir bir değişim yönünü, aşama ve çözümü belirtmemektedir. Bu nedenle verili düzen mutlaklaşırken tam tersine toplumsal gerçek belirsizleşmiştir. Toplumun birlik ve dayanışmasını, çerçevesini toplumlulararası ilişkiler düzeyinde belli bir sorunun çözümü ile temellendire-

meyince iktidar /devlet/toplum/kimlik de iğreti hale gelmiştir. Toplum sorunlarının çözümünde hangi güçlerden faydalanılacağı, çözümün yönü, ne yönde çözülmesi gerektiği sosyolojinin konusu olmaktan çıkmıştır.

Günümüzde sosyoloji küreselci devletsiz-toplumsuz-toplumsallaşmaya uygun olarak verili düzeni savunmaya koşulduğu için (Batı'nın denetim, inisiyatif ve üstünlük sağlayabileceği) mutlak kimliklere dayalı toplumsallaşma, çok-kültürlülük, toplumsal cinsiyet, yaşam kalitesi, risk, çok merkezlilik, sivil toplum, merkezlesizleştirme, piyasa, özelleştirme, yerellik, yönetişim, melezlik, sürdürülebilirlik gibi kavramları öne çıkarmaktadır. Bu kavramlar mevcut bunalımı, çözümsüzlüğü, karışıklığı, parçalanmayı aşmaya değil yönetmeye yöneliktir. Gazi direnişi öncelikle düzenin mutlaklaşmasına, toplumsuz-toplumsallaşmaya karşı bir çıkıştır. Bu nedenle dünya ölçüsünde değerli bir deneyimi belirtmektedir. Türk sosyolojisi bu deneyimle bütünleştikçe dünya ölçüsünde etkili olacaktır. Türk sosyolojisinin genel sosyolojisi tartışmaları açısından ana cazibesi Gezi direnişi ve Taksim Komününün dünyanın en yaratıcı, en zengin ortamı ve uygulaması olmasından kaynaklanmaktadır. Gezi direnişi temsilin kaybolduğu günümüzde küreselleşmeye karşı en güçlü temsil yeteneği ile öne çıkmaktadır. Gezi direnişinin en önemli yönü toplumun güç ve imkanlarını, dayanışmasını ortaya koyarken farklılıkları, eksiklikleri reddetmeden, gizlemeden ama başkalarına da dayatmayan, kapalı, indirgemeci olmayan kamusal bir çözümü ve alanı ("Taksim komünü") ortaya koymasıdır. Gezi ruhu bu yönleriyle küre-muhafazakar toplumsuz-toplumsallaşma anlayışının özellikleri olan kapatmaya, mutlaklaştırmaya, indirgemeciliğe, eşitsizliğe, karışıklığa, suçlulaştırmaya, otoriterliğe, yontemsizlik ve siyasetsizliğe, toplumu kendi başıboş-kaderine ve kimliğine tutsak etme, sorunlarıyla baş başa bırakma anlayışına üstünlük sağlamıştır. Türk sosyolojisinin bu deneye kendi birikimi içinde sahip çıkması ve zenginleştirmesi bir zorunluluktur.



Tarihte XIX. yüzyıl topluma dayalı "ideolojiler/dünya görüşleri çağı" olarak anılırken, XX. yüzyıl belli görüşlerin uygulanmaya konduğu "devrimler

yüzyılı” olarak anılmıştır. Diğer bir deyişle dünya son 200 yıldır kuram ve uygulama düzeyinde (tarihi/toplumsal değişme) köklü yapısal değişimler geçirmiştir. Ancak Batı-merkezli bu değişme insanlık için bir gelişme, ilerleme midir? Bu tartışmalıdır. Doğu-Batı egemenlik dengesinde/dengesizliğinde Batı-dışı toplumlar lehine bir gelişmeden, ilerlemeden söz etmek mümkün değildir. Günümüzde sosyalizmin, Marxizmin krizinden söz edilmektedir. Batı sosyalizm anlayışının tartışılması anlamında bunda bir haklılık payı da yok değildir. Buna karşılık toplumsal mücadelelerin, düzen karşıtı hareketlerin ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Hatta giderek tersine bir görüntü hakim olmaktadır. Bugün bütün olumsuzluklara, verili çözümün dışına çıkmamaktan kaynaklanan iğreti iktidar ve iğreti gerçeklik anlayışına rağmen, amaçsız, yönsüz, birbirine karşıt iğreti isyanların yükselmesinden söz etmek mümkündür. Tüm belirtiler bu antici-iğreti isyanların süreceği ve sürecin daha da hızlanacağı yönündedir. Buna rağmen bu dönemi geçmiş 200 yılın karmaşa ve dönüşümleri ile kıyaslamak mümkün değildir. Öncelikle bu isyanlar belli bir temsilden veya kimlik bilincinden özellikle kaçınmaktadır. Bu durum verili düzenden kopuş anlamında farklılaşma-üstü bir görüntü verse bile, kuram ve uygulama düzeyinde verili düzeni aşan, insanların ortaklık sağlayacağı bir çözümü (yöntem anlayışı-birliği) gündeme getirmemektedir.

XXI. yüzyılın başlangıcı verili düzene karşı antici isyanların, darbelerin, karşı-devrimlerin, küreselleşmenin, anti-küreselleşmenin, sonu gelmeyen yeni “baharların” iç içe geçtiği, “herkesin herkese karşı olduğu”, ortaklık ve dayanışma yerine farklılıkların öne çıktığı, kaos ve açmaz içinde bir süreci (iğreti isyanlar dönemini) belirtmektedir. Bunun süreceğini ve artacağını yakın bir gelecek için öngörmek de mümkündür. Bu açıdan XXI. yüzyıl en azından başlangıçta son 200 yıl ile kıyaslanabilecek Batı eksenli büyük karmaşa ve dönüşümden, iktisat/ üretim merkezli çözüm çabasından farklılık göstermektedir. Ancak bunu bir kopuş veya aşama, yeni olarak nitelemek de mümkün değildir. Bütün bu karmaşanın, dönüşümün ne tür bir toplum ve gelecek yaratacağı, yönü belirsizdir. Bunu olumlu olarak değerlendirmek de mümkün değildir. Açmaz buradadır. Toplumsal çürüme, kimlik ve temsil sorunu, gerçeğin belirsizleşmesi/bilinmemesi, değersizleşme, içe dönme, kendiliğindenci-teslimiyet (modernleşmeyi de kapsayan) bu sürecin bugünden görünen sonuçlarıdır. Önce bu yönemsizliğin (antici, iğreti gerçeklik, seçmeci-yama-kurgunun-temsilsizliğin) dışına çıkmak gerekir. Gezi ruhu bu açıdan bir başlangıçtır. Bir başlangıç olarak kendi kendini tekrarlamaması, tüketmemesi için öncelikle kendi maddesini (temsil ettiği gerçekliği) tanımlaması gerekir.

Toplumsal gerçeğin yitirilmesi, iğreti-temsili gerçeklik Doğu-Batı çatışması ve kimliklerinden bağımsız olarak dünya egemenliğinin tek yönlü mutlaklaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde Doğu-Batı kimlikleri ve çatışması aşılmamış olmasına karşılık küreselleşmeden veya küre-yerelleşmeden söz edilmesi tarihi bağlamdan, gelişme ve değişmeden vazgeçilmesi anlamına gel-

mektedir. Bu durum toplumsal gerçeğin yitirilmesi ve iğreti gerçekliğin temelini oluşturmaktadır. Toplum sorunlarının sıradanlaşması, kayıtsızlık, değersizleşme ve çürüme tarihi değişme anlayışının bütünlüğünü kaybetmekten kaynaklanıyor. Bu nedenle umutsuzluk, mistisizm, teslimiyetçi-kendiliğindenliğe kuramsal temel sağlayan doğacılık (ekolojik uygarlık) hem Batı'da hem de Doğu'da yaygınlaşıyor. Çıkışsızlıktan kaynaklanan bütün bu olumsuz görüntüye, yılgınlığa, teslimiyete rağmen insanlığın kendi sorunlarını aşma çabası ve iradesine güvenmek gerekir. Tarihte Doğu-Batı çatışması bize günümüz dünya egemenlik denge/sizliğini değerlendirme, başlangıç nedenlerini tartışma imkanı verdiği gibi verili dengenin değişme yönünü ve gelişme aşamasını da göstermektedir. Eşitlik, özgürlük, kardeşlik, dostluk, eğlence, aşk, dayanışma, ortaklık gibi kalıcı, sahip çıkacağımız ortak değerler yanında, mevcut çıkarların, ayrıcalıkların tartışılması da bu çerçevede mümkündür. Gezi direnişinin oluşturduğu yaratıcı ortamın bu yöndeki tarihsel birikimle bütünleştirilmesi Türk sosyolojisinin etkinlik ve zenginliğini dünya çapında yaygınlaştıracaktır. Binlerce yıldır insanlığın geçmişi-geleceği konusunda söz söyleyen bu bütünsel tarih anlayışı günümüz sorunlarının aşılması ve çözümünde de yol göstermektedir. Gerçeğin belirsizleşmesi karşısında çeşitli olay ve sorunları tanımlayacak, kapsayıcı, genel bir dünya görüşü ve temsil ancak Doğu-Batı kimlikleri ve çatışması temelinde ortaya çıkacak bir aşama ile mümkündür.